

Викимедиа на службе цифровой трансформации татароязычной среды

Фархад Фаткуллин
слайды - <https://w.wiki/3XJh>

Институт филологии и межкультурной коммуникации им. Льва Толстого,
Казанский федеральный университет, Казань, 22.06.2021

Башкирским вики-бабушкам привет от татарских дедушек!

«А вам, молодёжь, показать миру достойный пример.»

Госсоветник РТ М. Шаймиев, 1.10.2018

Викимедиа на службе цифровой трансформации татароязычной среды — <https://w.wiki/3XJh>

***«У языка, не имеющего своей Википедии,
нет шансов на жизнь в цифровую эру.»***

Цифровая смерть языков,
Андраш Корнай и др., 2013

«Не уйдём!» Габдулла Тукай (1907)

***Применять наилучшие практики для
обеспечения носителям выживания,
социального и личного успеха, получения
удовольствия и удовлетворения от жизни.***

Ценности, права и обязанности

ЮНЕСКО: *Культурные знания и языки — культурное наследие всего человечества*

Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах ООН (1966):
ответственность за эффективное осуществление права каждого человека участвовать в культурной жизни возлагается как на государства-участники, органы и специализированные учреждения ООН, так и на гражданское общество планеты в целом.

Зрелищ не хватит, хлеба давай!

*Вопрос [о просвещении]
не ограничивается
лишь самим языком.
Важно заботиться о
научных основах и
уровне знаний нашего
народа, т.к. именно они
откроют ему дорогу
для движения вперёд.*

Исмаил Гаспринский

О ты мой конь,
о мой КамАЗ...

Отца и матери
смартфон...

С тобою вместе
шёл я вдаль...

Ты озарял
мою печаль...

«Студенты сегодня
перепроверяют
утверждения профессоров
по Википедии,
информация в которой в
большинстве случаев
верна.»

Cedric Denis-Remi,
Парижский университет PSL,
Вице-президент по развитию,
Цифровая трансформация
Times Higher Education, КФУ,
27.11.2019

«Турист идёт в поисковик и
далее в Википедию и т. д.
Поэтому регионам важно
развивать там своё
присутствие.»

Олеся Олейникова /
Profі.Travel / Казанский
туристический форум 2019:
Ориентиры будущего.

Признаётся и используется

Россия

ООН

*Свободные лицензии
ГК 1286 (2014 г.)*

Перечень поручений
Президента РФ (2018)

поддержка

МИД, Совета Федерации,
глав регионов, Фонда
президентских грантов,
Общественной палаты,
ФАДН России, и т.д

The screenshot shows a press release from the World Health Organization (WHO) and Wikimedia. The page is in Russian and features the WHO logo and the Wikimedia logo. The main headline reads: "Всемирная организация здравоохранения и Фонд Викимедиа расширяют доступ к достоверной информации о COVID-19 в Википедии". Below the headline, there is a sub-headline: "Это сотрудничество осуществляется в соответствии с общим стремлением обеих организаций обеспечить для всех людей доступ к важнейшей медико-санитарной информации, имеющей отношение к глобальной пандемии коронавирусной инфекции". The page also includes a date "22 октября 2020 г." and a location "Женева". There are language selection buttons for English, العربية, 中文, Français, and Español. A contact section for the media is also visible, with the WHO logo and contact information: "Пресс-служба ВОЗ, Телефон: +41 22 791 2222, Email: medianquiries@who.int".

ВОЗ, ЮНЕСКО, Программа
развития, ФАО, Права
Человека, ЮНИСЕФ, ВОИС

Что в Татарстане?

«В сайты всех органов власти РТ стоит интегрировать ссылки на статьи про них в Википедии. Это будет мощный сигнал всему миру о том, что республика достойна внимания как социум».

*Роман Шайхутдинов,
вице-премьер
Татарстана,
2.08.2018, w.wiki/32sD*

«Татарстан заказал статьи в Википедии»

22 октября 2020 года <https://w.wiki/jFd>

Новости о вики-проекте «Умный Татарстан»
[https://w.wiki/\\$Uq](https://w.wiki/$Uq)

Цифровой двойник нужен

Татарстан

История и
культура
татар

Вселенная
знаний на
татарском

Экосистема современного языка

Универсальная энциклопедия

Фото-аудио-видео-архив-музей

Полный словарь

Онлайн-библиотека (Киберленинка)

Самиздат

Глобальные Коммерсантъ/ТАСС

Онлайн-Гарвард/МГУ/Иннополис

Многоязычная БД - Гос.услуги/Google

Путеводители

Цитатники

Карты

tt.wikipedia.org

Википедия
Ирекле энциклопедия

Баш бит
Эчтәлек
Исемлек
Очраклы бит
Хәзерге вакыйгалар

Катнашу
Җәмгыять үзәге
Бәхәслек
Соңгы үзгәрешләр
Яңа битләр
Белешмә
Игана итү

Кораллар
Бирегә нәрсә сылтый
Бәйләнешле үзгәрешләр
Файл тәяү
Махсус битләр
Давми сылтама
Бит турында мағълүмат
Бу биткә (чыганакка) жибару
Викимагълүмат элементы
Бастыру/чыгару
Китап булдыру
PDF форматында күчереп алу
Басма версия

Башка проектларда
Викикитәпханә
Медиа-вики
Мета-вики
Многоязычная Википедия
Викикитәрләр
Викикитәп
Викимагълүмат
Викимания
Викиөзәк
Викисузлек

Баш бит

Бәхәс

Уку

Үзгәртү

Вики-текстны үзгәртү

Тарихын карару

Ещё

Wikipedia ачкнда эзләрү

Баш бит

Википедиягә рәхим итегез!

Ирекле эчтәлекле энциклопедияне һәркем яза ала.

[Тулы исемлек](#) [Эчтәлек](#) [Порталлар](#) [Latin imläs](#)

Википедиянең татарча бүлегендә
299 385 мәкалә бар.

[Мәкалә булдыру](#)

Бүген 2021 елның 22 июнь көне (сишәмбе) — Вақыт 08:26 UTC (Бүткәлек вақыты) — Күренеш: мобиль / санак

Көн рәсеме

Бонтеку-Лейк суусызлыгы өстендә Көк Каз Юлы күренеше
Датчас: 21 июнь 2017, 21:11 Селен фотографы

Бу көнне ... (22 июнь)

Белорусия, Русия Федерациясе һәм Украинада — Хәтер һәм кайгы көне; Бразилияда — Орхидеяләр сәюкеләре көне; Францияда — Органнарны булак итү һәм трансплантация турында уйланы көне, һ.б.

- 1671 — Төркия Польшага сулуш игълан ите.
- 1876 — Испания үз конституциясен кабул ите.
- 1887 — татар драматургы Фазыл Туйкин ту.
- 1914 — һарун Иосифов, тюрколог, этнограф, элиграфия белгече ту.
- 1925 — радио дикторы Әминә Сафуллина ту.
- 1940 — Икенче бөтендәнья сулушында Франция капитуляциясе.
- 1941 — Алмания Советлар Союзына һөжүм ите, Бөек Ватан сулушы башлана.
- 1973 — БМОга ГДР һәм ГФР кабул ителеләр.
- 2008 — тел белгече, профессор Диләре Тумашева вафат була.

Таныш булайык

Википедия — бөтендәнья парәвезе кинлекләрендә Вики механизмы ярдәмендә универсаль энциклопедия үстөрү проекты.

Дәньның 300 телендә булекләре булган Википедиянең максаты — теләсе нинди кеше үзгәртүләр кертеп яхшырта алган, ирекле илеш кулланыла алырлык объектив һәм тикшеренә алырлык эчтәлек тәкъдим итү. Тел-ара координацияләү ашәндә лингва-франка буларак инглиз теле кулланыла.

Проект табигате нигез принциплар белән билгеләнә. Эчтәлегә Creative Commons CC BY-SA хокуки лицензиясе буенча булдырыла һәм кулланыла.

Җаваплылыктан баш тарту

Википедия үз эчтәлегенә "дәрес булуы турында гарантия бирми"

Википедиянең Интернетта яшәвенә ярдәм итүче [Викимедиа фонды](#), проект чикләрендә тулланган мағълүматлар арасында хаталарның булуы өчен җаваплы түгел. Шахси кертемнәре өчен җаваплылыктан катнашу-чыларда калга.

Катнашу

- Катнашырга: Нигез тартыллар һәм башка кагыда-киңәшләр белән танышып алыгыз, һәм вики-этикетны хөрмәт итегез; теркалу киңеш ителә, өмма мажбүри түгел.
- Ярдәм кирәк: Ярдәм битләренә карал чыгыгыз, анда хал ителмәгән соруларны ява булушы үзгәртегез сорагыз; теркалган катнашучылар ярдәм күрсәтсәгә өзгәргән белдергәннәре арасынан актив волонтерларга мәрәҗәгать ител, остаз булулары турында сорый алалар.
- Көчләрегезне тикшерергә: Әйрану урынында үзгәртүләр кертеп карагыз яки мәкаләләргә язу / төзәтү киңәшләре белән танышыгыз.

Критерий жизнеспособности татарского в цифровую эру

Глобальная
посещаемость
татароязычного
справочно-
энциклопедического
контента выше, чем
сегодня у всех СМИ
и интернет-порталов
Татарстана вместе
ВЗЯТЫХ.

*«Лишь в свободе
жизни красота,
Лишь в отважном сердце
вечность есть»*

*М.Джалиль
Моабитская тетрадь*

*Дорожная карта по
вики-сотрудничеству с
Тат.Комиссией
w.wiki/nxa*

Мировая посещаемость ТатВП

Explore topics ^

Search or Browse questions and pick one to see answers

Wiki

Wikipedia - Tatar

Last Two Years

Monthly

Metrics

Total page views

Legacy page views

Page views by country

Unique devices

Top viewed articles

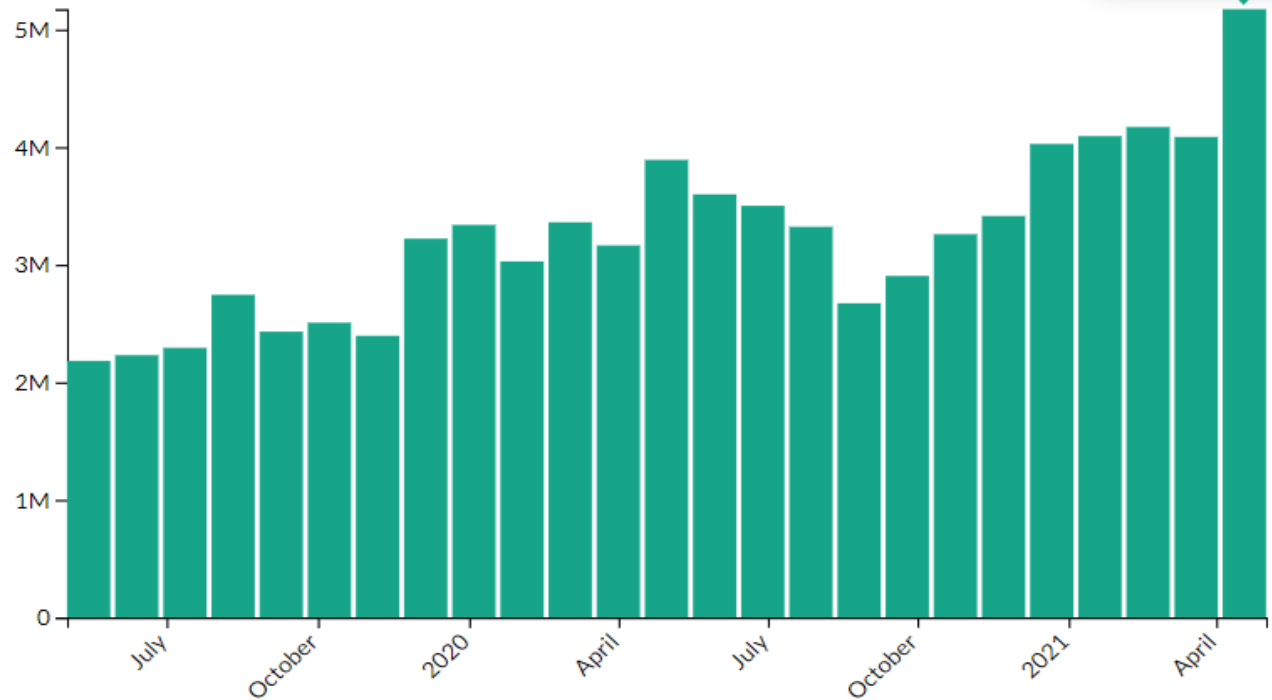
Filter/split

Dimensions

Access method

Agent type

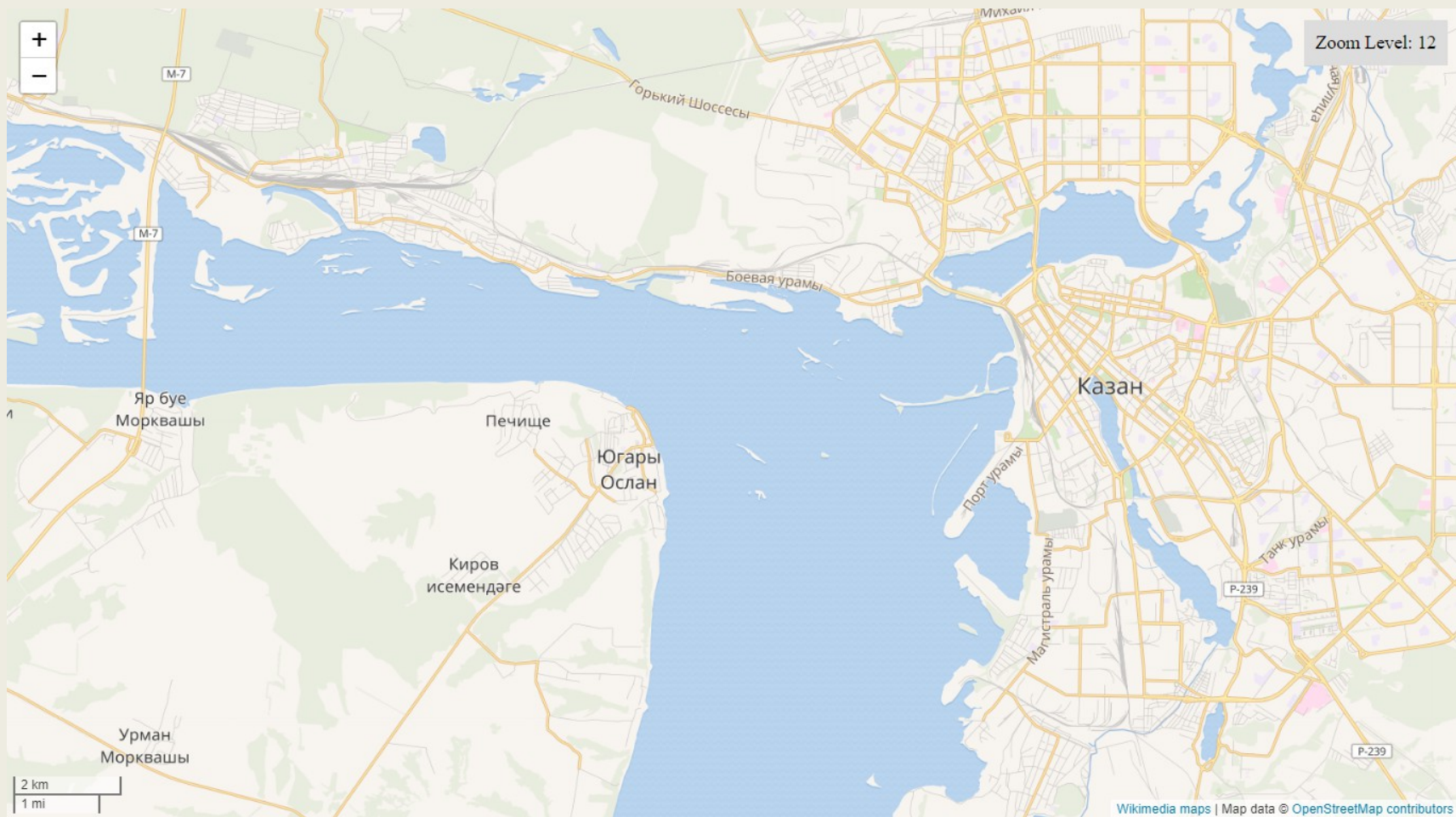
Total page views

May 2021
Total 5,173,395

Карта мира по-татарски

<https://w.wiki/3XFx> на базе www.openstreetmap.org

Вики — это как?

Самоуправляемая команда

Непрерывное
совершенствование

Многосторонняя горизонталь

Все действия публичны

Обязательно только решение
всеобщего или локального вече

Принципы важнее скорости

Берите всё в свои руки!
Никаких гарантий.

Когда-нибуддизм Википедии

д.р. 15.01.2001

сегодня 300+ языков

уже готовы принять ~600

Посещаемость 04.2021:

~ 1,9 млрд гаджетов

~ 23 млрд обращений,

Россия №7, 596 млн.обращ.

Вики в образовании и науке (мир)

ШКОЛЫ

ПТУ

Бакалавриат

Магистратура

Аспирантура

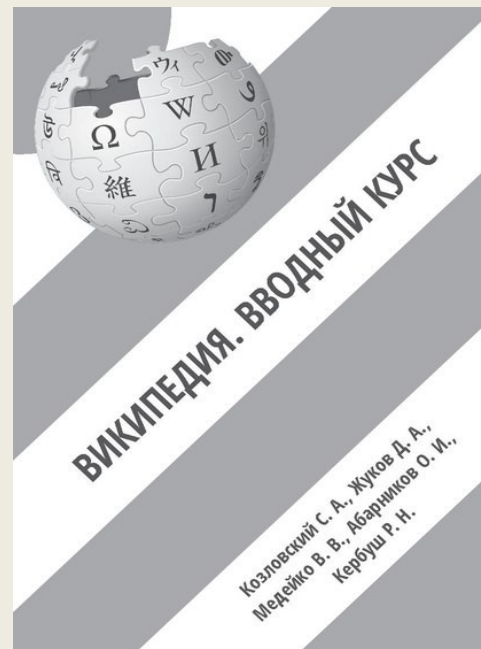
Исследования

Тематические конференции

Россия (вузы)

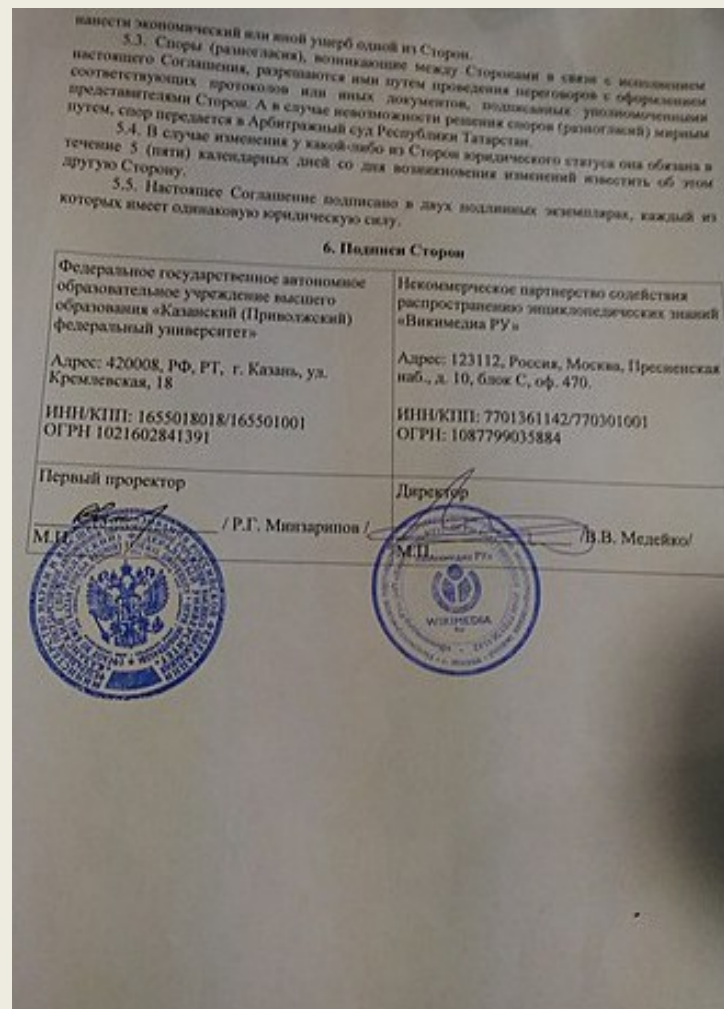
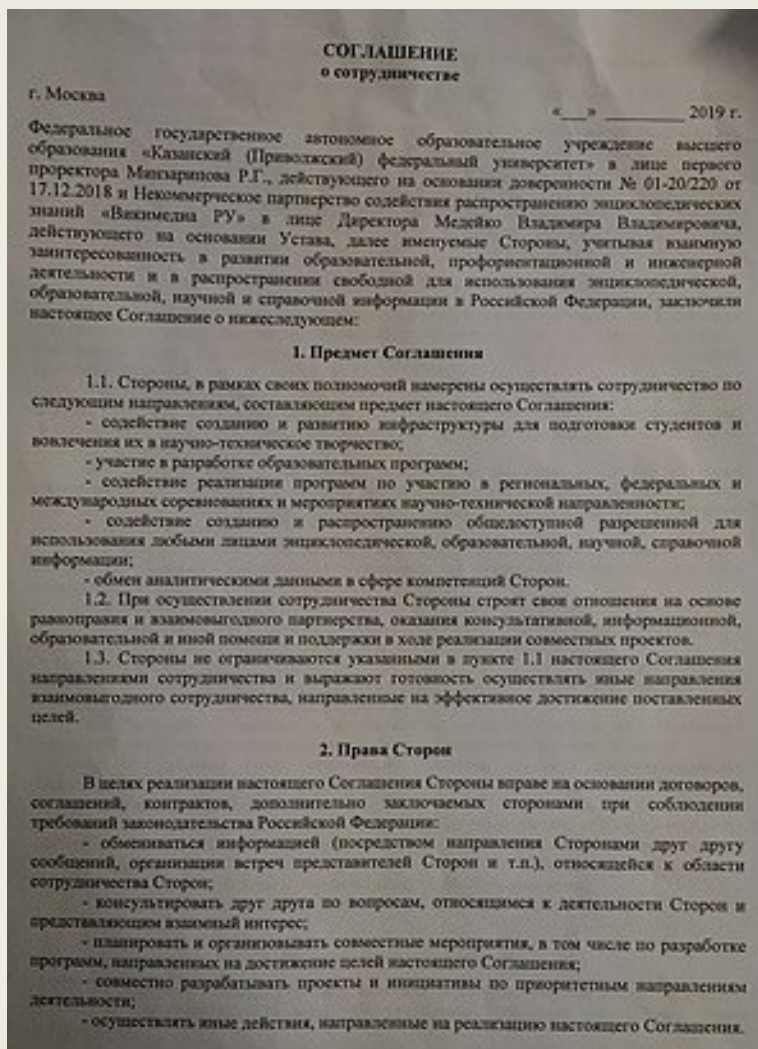
*МГУ, МФТИ, ВШЭ, РАНХиГС,
УрФУ, ПетрГУ, ...*

*Гранты ФПГ, лекции, конкурсы
Методическое пособие для вузов*

Соглашение с КФУ

Презентации для МОН РТ

Викимедиа жәмгыятең
татар телде катнашучылары
төркеме

Место и роль ресурсов Викимедиа в образовании, усвоении знаний и расширении границ доступного знания

Абдулла А. Хамидуллин
Богатые Сабы, 18.10.2019
w.wiki/DgH

Примеры? (Москва)

Примеры? (Ростов-на-Дону)

Примеры? (Испания)

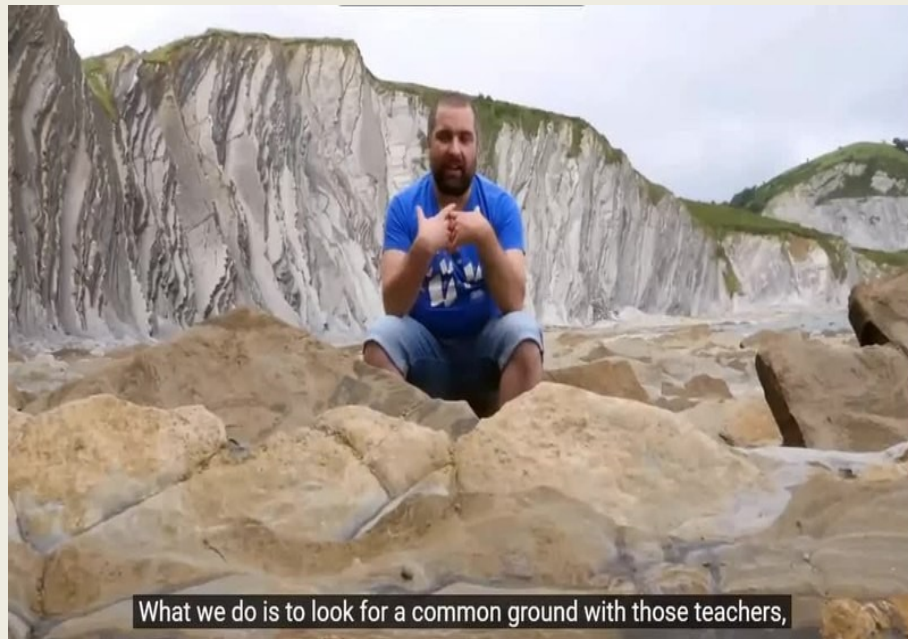

Первоклашки Урдайна установили новый рекорд в Википедии - w.wiki/JAG

Викимедиа на службе цифровой трансформации татароязычной среды — <https://w.wiki/3XJh>

Лучшие вики-сотрудничества по региональным языкам

Баскский
<https://w.wiki/XJh>
(русский дубляж)

Валлийский
<https://w.wiki/XKD>
(русский дубляж)

Вместо зачёта по тат.литературе

Википедия
Ирскле энциклопедия

Баш бит
Эчталк
Исемлек
Очраклы бит
Хәзерге вакыйгалар

Катнашу
Җәмгыять үзәге
Бахаслек
Соңгы үзгәрешләр
Яңа битләр
Белешмә
Игана итү

Кораллар
Бирегә нәрсә сылтый
Бәйләнешле үзгәрешләр
Файл төю
Махсус битләр
Даими сылтама
Бит турында мағлұмат
Бу биткә (чыганакка) җибәрү
Викимәғлұмат элементы

Бастыру/чыгару
Китап булдыру
PDF форматында күчереп алу
Басма версия

Башка проектларда
Викикыентык

Башка теллерде

italiano
français
English
Azərbaycanca
Башҡортса
Suomi
Қазақша
Кыргызча
Polski
Русский
Türkçe

Галимжан Ибраһимов

Википедияда Ибраһимов фамилияле башка кешеләр турында да мақалалар бар.

Бу мақаланың латин әлифбасындагы итезәге бар.

Галимжан Гыйрфан улы Ибраһимов (26 февраль (12 март) 1887, Солтанморат, Стәрлетамак өязе, Уфа губернасы, Русия империясе — 21 гыйнвар 1938, Казан, ТАССР, ССРБ) — татар әдәбияты классигы, язучы, әдәбият һәм тел галиме, публицист, тәнкыйтьче, тарихчы, җәмәгәт һәм сәясәт-дәүләт эшлеклесе. *Хезмәт Батыры* (1932).

Эчталек [яшерү]

- Тормыш юлы
  - «Галия» мәдрәсәсе
  - Казан
  - Инкыйлаб эшләре
  - Инкыйлабтан соң эшчәнлеге
  - Соңгы еллари
- Шәхси тормышы
- Иҗаты
  - Яуучының 1917 елга кадәрге әдәби иҗаты
  - Совет чорындагы әдәби иҗаты
- Библиографиясе
- Истәлек
- Моны да карагыз
- Чыганаклар
- Искәрмәләр
- Тышкы сылтамалар

Тормыш юлы [үзгәртү | вики-текстны үзгәртү]

Галимжан Ибраһимов 1887 елның 12 мартында Уфа губернасы Стәрлетамак өязе (хәзер Авыргазы районына карый) Солтанморат исемле татар авылында туа. Галимжан башта туган авылында белем ала, 3 сыйныфы рус мәктәбене дә йөри. 1898 елның көзендә әтисе Галимжанны һәм аның бертуганын Ырынбурдагы мәдрәсәгә илтә. 1905 елгы инкыйлаб дулкыннары тәэсирендә, шәкертләр, иске тәртипләргә риза булмыйча баш күтәрәләр, һәм Галимжан мәдрәсәдән куыла.

«Галия» мәдрәсәсе [үзгәртү | вики-текстны үзгәртү]

Аннари ул Уфага китә һәм «Галия» мәдрәсәсенә укырга керә. Аның әдәби иҗат эшчәнлеге шул вакытта башлана. 1907 елда аның беренче хикаясе — «Эски шәкертнең мәдрәсәдән куылуы» басылып чыга. «Галия»дән киткәннән соң, Галимжан Ибраһимов Өстөрхәндә була, Урал якларына бара, казакъ далаларына китеп, балалар укыта башый.

Казан [үзгәртү | вики-текстны үзгәртү]

Белемен күтәрү һәм әдәби эш белән шөгыйләнү өчен 1909 елда Казанга килә. Ләкин сәяси ышанычсыз саналган яшь татар әдибене югары уку йортларына кереп уку мөмкинлеге табылмый. Казанда яшәгән бу беренче чорында (1909-1912) Г. Ибраһимовның иҗаты активлаша. Ул үзенең революциягә кадәрге иҗатында романтик рухтагы хикаяләрен («Яз башы», «Дингездә») «Иез ел элек», «Сею-сагадәт», «Уты сүнгән җәһәннәм», «Карак мулла» һ. б.) һәм «Яшь йөрәкләр» (1912) исемле романын яза.

Г. Ибраһимов әдәби тәнкыйть һәм публицистика өлкәсендәге эшчәнлеген де күң җеңдереп җибәрә. Мәкаләләрендә ул татар әдәбиятының барышына, аерым жанрларның үсешенә, гомумән татар матбугатына, сангатыкә, милли театрга, әдәби телгә, тарихка бәйләнешле терле актуаль мәсьәләләргә күтәрел чыга һәм аларны заманның алдынгы идея-эстетик карашлары нигезендә хәл итәргә омтыла.^[3]

Инкыйлаб эшләре [үзгәртү | вики-текстны үзгәртү]

1912 елның ахырында Г. Ибраһимов Казанга Киевкә китә һәм анда килә алмаска алдынгы идея-эстетик карашлары нигезендә хәл итәргә омтыла.^[3]

[үзгәртү | вики-текстны үзгәртү]

Галимжан Ибраһимов

Туган	Ибраһимов Галимжан
Туган телде исем	Гыйрфан улы
Туган	12 март 1887 Солтанморат авылы, Стәрлетамак өязе, Уфа губернасы, Русия империясе
Үлгән	21 гыйнвар 1938 (50 яшь) Казан, ТАССР, ССРБ
Күму урыны	Архангел зираты
Яшаган урын	Мештери урамы, 33 ^[1] Ялта татар
Милләт	татар
Ватандашлыгы	 Русия империясе, ССРБ
Өлма-матер	«Галия» мәдрәсәсе
Һенаре	язучы, филолог, публицист, тарихчы, җәмәгәт эшлеклесе
Эш бирүче	Валия мәдрәсәсе ^[2] һәм «Галия» мәдрәсәсе
Җефет	1) Гөлсем Мөхәммәдова 1923-1933 2) Хәдичә Фәтхуллина Рәстәм (1926-1931)
Балалар	
Ата-ана	- Гыйрфан (әти) - Бибиһасәнә (әни)
Бүләк һәм премияләре	 Хезмәт Батыры

Российские конференции

Сотрудничество вики-волонтёров России с институтами Республики Татарстан

Онлайн форум-диалог «Языковая политика:
общероссийская экспертиза», ФАДН, 18.12.2020

Фархад Фаткуллин, материалы - w.wiki/qT8

Опубликовано на условиях свободной лицензии [Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)
Основание в России - ст. 1286 Гражданского Кодекса Российской Федерации

ФАДН России, 18.12.2020, Онлайн

Миссия: Обеспечить процветание языков и
культурного наследия в эру цифровых граждан.
Сотрудничество вики-волонтёров России с институтами Республики Татарстан

Казань, 25.02.2021, Фархад Фаткуллин

Материалы в Интернете: слайды <https://w.wiki/32RD>, тезисы <https://w.wiki/354N>

*

Секция «Вопросы сохранения, изучения и преподавания родных языков»

*

Конференция «Сохранение и поддержка этнокультурного и языкового
многообразия — важнейший фактор укрепления общероссийского единства»

*

Совместное заседание Комиссии Общественной палаты Российской Федерации по
гармонизации межнациональных и межрелигиозных отношений, Комиссии ОП РФ
по вопросам развития культуры и сохранению духовного наследия совместно с
Общественной Палатой Республики Татарстан

Опубликовано на условиях свободной лицензии Creative Commons Attribution Share Alike 4.0 International
Основание в России - ст. 1286 Гражданского Кодекса Российской Федерации

Обществ. палаты РФ и РТ, 25.02.2021, Казань

Викимедиа на службе цифровой трансформации татароязычной среды — <https://w.wiki/3XJh>

Международная конференция Викимедиа по многоязычию

Non-dominant language Wikipedias: Lessons from the "Russian Knot"

Farhad Fatkullin, Oleg Abarnikov and Zaytuna Nigamatyanova
Text + Links w.wiki/VPH – Open slides w.wiki/VPD

Celtic Knot Conference 2020

Hunt Museum, Limerick, Ireland / Online July 9-10, 2020

Wiki-sustainability of under-represented languages An update from the Russian Knot

Farhad Fatkullin and Ilmur Gabidullin
Arctic Knot Conference 2021
Norway / Online - June 24-25
<https://w.wiki/3B7p>

Ирландия, 9-10.07.2020, Онлайн

Норвегия, 24-25.06.2021, Онлайн

Викимедиа на службе цифровой трансформации татароязычной среды — <https://w.wiki/3XJh>

Кушылыгыз! Присоединяйтесь!

Викимедиа жәмгыятең
татар телле катнашучылары
төркеме

**Группа татароязычных участников
сообщества Викимедиа**

Веб-страница: w.wiki/DgB (p) - w.wiki/AFi (т)
Telegram: [новости@wugtat](https://t.me/news@wugtat)
[подсказки@ttwpHELP](https://t.me/ttwpHELP) [проекты@WikiTatar](https://t.me/projects@WikiTatar)

Фархад Фаткуллин

frhd@narod.ru
+7 9274 158066
[frhdkazan @ Wikipedia/Telegram](https://w.wiki/3XJh)

Үз кулларыгызга алыгыз!
Берите в свои руки!

ВИКИПЕДИЯ

Ирекле энциклопедия

tt.wikipedia.org

